HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Teema:
Miten lisätään oppimismotivaatiota?

Asiantuntijalausunto eduskunnan

valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

20.10.2017 klo 9.00.

Emeritusprofessori Matti Rimpelä

Jokaisella lapsella on syntyessään *oppimisen halu, jopa himo*!

Aikuisten ja lasten *vuorovaikutus* ratkaisee oppimisen halun kehityksen

Ydinkysymys:

Miksi osalla lapsista heikkenee ja jopa sammuu varhaislapsuudessa?

YK:n lapsen oikeuksien julistus, 2. artikla

Syrjimättömyysperiaate

velvoittaa **ryhtymään erityisiin toimenpiteisiin syrjintään johtavien *olosuhteiden lievittämiseksi tai poistamiseksi*.**

- **Valtioiden on pyrittävä aktiivisesti *tunnistamaan* yksittäiset *lapset ja lapsiryhmät*, joiden oikeuksien toteuttaminen vaatii erityisiä toimenpiteitä.**
- ***Syrjintään puuttuminen*** **voi *edellyttää muutoksia* lainsäädäntöön, hallintoon ja voimavarojen jakamiseen sekä koulutusta asenteiden muuttamiseksi.**

Oppimismotivaatiosta *koulutuksen imuun*

Oppimismotivaatio **ymmärretään usein kansanomaisesti:**

- ***Halu/tahto*** **yksilön ominaisuutena -> ’sisäinen motivaatio’**
  - **”Jos lapsi haluaisi, hänen oppimisensa etenisi opetussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaan”**

Opiskelukyky **rakentuu neljän tekijän vuorovaikutuksessa**

- **omat voimavarat, opiskelutaidot, opetustoiminta ja opiskeluympäristö**

Koulutuksen imu **-> sovelletaan koulutukseen työn tutkimuksessa kehitettyä** ***työn imun*** **tulkintakehystä**

Koulutuksen imu

tarkoittaa myönteistä tunne- ja motivaatiotilaa koulussa. *Oppilas lähtee aamulla mielellään kouluun, kokee opiskelun mielekkääksi ja nauttii siitä.*

- ***Tarmokkuus*** **on halua panostaa opiskeluun sekä sinnikkyyttä ja ponnistelun halua myös vastoinkäymisten hetkinä.**
- ***Omistautuminen*** **on kokemusta merkityksellisyydestä, innokkuudesta, inspiraatiosta, ylpeydestä ja haasteellisuudesta opiskelussa.**
- ***Uppoutuminen*** **on syvää keskittymistä ja paneutumista opiskeluun ja siitä koettua nautintoa.**

Koulutuksen imua edistävät voimavarat: Auttavat oppilasta onnistumaan ja synnyttävät halua tehdä työ hyvin.

- ***Tehtävävoimavarat:*** **Opiskelun palkitsevuus, kehittävyys ja monipuolisuus.**
- ***Opiskelun järjestämisvoimavarat:*** **Vaikutusmahdollisuudet omaan opiskeluun, oppilasroolien jatavoitteiden selkeys, opiskelun joustavuus.**
- ***Kouluyhteisön vuorovaikutusvoimavarat:*** **Opettajien ja oppilasyhteisön tuki, oikeudenmukaisuus, johtamisen selkeät käytännöt, arkinen huomaavaisuus, ystävällisyys, palaute ja arvostus sekä muiden kokema opiskelun imu.**
- ***Organisaatiovoimavarat:*** **Koulutuksen turvallisuus ja jatkuvuus, innovatiiviset toimintatavat, luokan ilmapiiri, sekä opiskelun ja muun elämän yhteensovittamista tukevat asenteet ja käytännöt**

Olemme rakentaneet lasten kehityksen ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseen *yli 15 miljardin euron* tulonsiirtojen ja ammatillisten instituutioiden järjestelmän.

- **Voimavarat kasvaneet, lamavuosia lukuun ottamatta.**
- **Vuonna 2015 kokonaiskustannukset/lasten lukumäärä olivat suuremmat kuin koskaan aikaisemmin.**

Miksi tästä huolimatta

kasvava osa lapsista putoaa oppimisesta?

”Rakenteellinen välinpitämättömyys”

1. **Lapsen *luonnollisen kehityksen* ja sen *monimuotoisuuden ehdot* jätetään huomioimatta.**
2. **Historian myötä *vakiintuneet instituutiot* otetaan annettuina kyseenalaistamatta niiden organisoitumisesta, toimintakulttuureja, arjen ammattikäytäntöjä yms.**

Hyvinvointipalvelujen laajentuessa ne ovat sektoroituneet, yksi viranomainen hoitaa yhtä asiaa. Palvelujen lisääntymisen tuloksia ei ole järjestelmällisesti arvioitu. Mieluummin on perustettu uusia organisaatioita kuin arvioitu olemassa olevien organisaation toimintaa uudelleen. (Kansainvälisen lasten vuoden 1979 komitea 1980:23).

”Byrokratisoitumisen ja ammatillistumiskehityksen myötä työ on rajautunut. On selvennetty ammattien rajoja ja samalla kavennettu toimintakenttää. Tunneneutraliteetti on mitä ilmeisemmin ollut hävittämässä inhimillisyyttä työstä.”
(Tutkimus kasvatusneuvoloista, Linna 1988, sivu 97)

”Palvelujärjestelmä on hajanainen ja koordinoimaton eikä toimi lapsen edun toteutumiseksi. Selkeä toimintaohjeistus puuttuu, eri tahojen välinen kommunikaatio on riittämätöntä ja riippuu yksittäisten työntekijöiden epävirallisista sosiaalisista verkostoista. Pakottaa ylivarovaisuuteen, oman aseman turvaamiseen, ei lapsen edun kannalta elintärkeään herkkyyteen. Kellään ei ole kokonaiskuvaa yksittäisen lapsen tilanteesta ja eri tahoilla tehdyistä havainnoista.” (Oikeusministeriö 2013, sivu 63)

Tarvitsemme lasten ja lapsiperheiden tuen *laajaa ja kestävää systeemistä uusiutumista*

Ei lisää euroja luutuneeseen järjestelmään, mutta investointia uusiutumiseen. Parempaa kustannusvaikuttavuutta pienemmillä voimavaroilla. Varauduttava ainakin 10 %:n laskuun!?!

Vakiintuneiden instituutioiden sisäisestä kehittämisestä ja vuorovaikutuksesta

- **lasten ja perheiden arjen vahvistamiseen**
- **tuen järjestämiseen tarpeen mukaan suunnitelmallisena kokonaisuutena ja niin että se vahvistaa lasten ja lapsiperheiden arkea,**
- **lasten syrjintää aiheuttavien olojen poistamiseen sekä lasten ja perheiden arjesta että sitä tukemaan perustetusta ammatillisten palvelujen järjestelmästä, sekä**
- **oppivelvollisuuskoulutuksen uudistamiseen vastaamaan 2020 – 2030 – lukujen haasteisiin, osana tätä laajaa ja kestävää systeemistä uusiutumista.**

Ajankohtaisia kysymyksiä koulutuksessa:

- **Yhdistetään neuvolatyö, varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus ja sen oppilashuolto/aamu- ja iltapäivätoiminta yhdeksi kokonaisuudeksi? Yhteinen säädösperusta, johtaminen, talous ja tiedonhallinta.**
- **Vahvistetaan perusopetuksen henkilöstöä perhetyöntekijöillä, yhteisöpedagogeilla, musiikki- ja toimintaterapeuteilla, nuorisotyöntekijöillä, jne.**
- **Oppivelvollisuus alkaa viiden vuoden iässä. Varhaiskasvatus muuttuu perusopetuksessa lapsen kehityksen mukaan.**
- **Opetusryhmissä on eri-ikäisiä ja erilaisissa kehitysvaiheissa olevia oppilaita, joita ohjataan omatahtiseen yhdessä oppimiseen.**
- **Välttämätön siirtymä sijoitetaan selvästi ennen murrosikää, ehkä 9-10 ikävuoden vaiheille. Myös yläluokilla varmistetaan oppilasyhteisön ja opettajan tuen jatkuvuus.**
- **Yhteiskunnan (kunnan?) velvollisuus tukea jokaista lasta jatkuu 18. ikävuoteen ja hitaasti aikuistuville/erityisen tuen tarpeessa oleville 21. ikävuoteen saakka.**
- **Toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääville ja siitä putoaville järjestetään tarpeen mukaan räätälöity suunnitelmallinen ja jatkuva tuki, jonka resurssit ovat keskimäärin suuremmat kuin toisen asteen koulutuksessa (ks. syrjimättömyysperiaate!).**

Voisiko tämä tarina olla totta perusopetuksessa? Mitä näillä aikuisilla on sellaista osaamista, joka puuttuu kouluyhteisön aikuisilta?

- **Kaupunkiin perustetaan nuorille uusi kohtaamispaikka, jossa on kaksi nuorten kanssa toimeen tulemaan oppinutta aikuista.**
- **Vakioasiakkaina kymmenkunta 13-16 -vuotiasta, ranteiden viiltelyarvet kertovat kovasta elämästä. Tulevat 3-4 kertaa viikossa.**
- **Sokeripalat ja keksit katoavat pöydiltä. Järjestetään välipalaa.**
- **Kohtaamispaikan aikuiset puuhaavat yhtä sun toista nuorten kanssa. Esim. ’hissavisa’, jossa aikuinen esittää kysymyksiä historiasta ja nuoret hakevat vastauksia älykännyköistään.**
- **Nuoret ovat innostuneita: *”Koskaan aikaisemmin kukaan aikuinen ei ole tällä tavalla toiminut yhdessä meidän kanssamme*”.**